

SUN'IY INTELLEKT YORDAMIDA TIL KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY USULLARI

Erkinboyeva Zeboxon

O'zDJTU Sharq filologiyasi fakulteti, Arab tili yo'nalishi 3-kurs talabasi

Annotatsiya. Mazkur maqolada sun'iy intellekt texnologiyalarining til kompetensiyasini rivojlantirishdagi o'rni ilmiy manbalar asosida tahlil qilinadi. AI vositalari, ularning samaradorligi va amaliy qo'llanilishi yoritiladi. Tadqiqot natijalari sun'iy intellektning ta'lim jarayonini individuallashtirishdagi muhim rolini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, til kompetensiyasi, pedagogik texnologiya, AI, til o'rganish.

Abstract. This article analyzes the role of artificial intelligence technologies in developing language competence based on scientific sources. AI tools, their effectiveness, and practical applications are discussed. The research results demonstrate the significant role of artificial intelligence in the individualization of the educational process.

Keywords: artificial intelligence, language competence, pedagogical technology, AI, language learning.

Аннотация. В данной статье на основе научных источников анализируется роль технологий искусственного интеллекта в развитии языковой компетенции. Освещаются инструменты ИИ, их эффективность и практическое применение. Результаты исследования показывают важную роль искусственного интеллекта в индивидуализации образовательного процесса.

Ключевые слова: искусственный интеллект, языковая компетенция, педагогические технологии, ИИ, изучение языков.

Kirish. Bugungi globallashuv davrida xorijiy tillarni o'rganish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Til kompetensiyasi shaxsning kommunikativ faoliyatini samarali amalga oshirish imkonini beradi. O'zbek olimi Azizxo'jaev N.N. ta'kidlashicha, "zamonaviy pedagogik texnologiyalar o'quv jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi" (Azizxo'jaev, 2010). Shu nuqtai nazardan, sun'iy intellekt texnologiyalarini ta'limga joriy etish dolzarb masalalardan biridir. Shuningdek, Holmes W. va boshqalar (2019) o'z tadqiqotida AI ta'limni individuallashtirish va o'quvchilarning ehtiyojiga moslashtirish imkonini berishini qayd etadi. Mazkur maqolaning maqsadi — sun'iy intellekt yordamida til kompetensiyasini rivojlantirish usullarini ilmiy asosda tahlil qilishdir.

Asosiy qism. 1. Til kompetensiyasi tushunchasi va uning tarkibi. Til kompetensiyasi zamonaviy lingvistika va pedagogikada muhim tushunchalardan biri hisoblanadi. U shaxsning tilni nafaqat bilishi, balki uni real muloqot jarayonida to'g'ri va samarali qo'llay olish qobiliyatini ifodalaydi. Begmatov E. ga ko'ra, "nutq madaniyati til kompetensiyasining ajralmas qismi bo'lib, u shaxsning fikrini aniq va ravon ifodalashiga xizmat qiladi" (Begmatov, 2008). Shuningdek, Richards J.C. (2006) kommunikativ yondashuvda til kompetensiyasi amaliy nutq orqali shakllanishini ta'kidlaydi.

Til kompetensiyasi bir nechta asosiy komponentlardan tashkil topadi: grammatik kompetensiya, sotsiolingvistik kompetensiya, diskurs kompetensiyasi va strategik kompetensiya. Grammatik kompetensiya tilning leksik va grammatik qoidalarini

bilishni anglatadi. Sotsiolingvistik kompetensiya esa tilni turli ijtimoiy vaziyatlarda to'g'ri ishlata olish qobiliyatidir. Diskurs kompetensiyasi matn yoki nutqni izchil va mantiqiy tuzish bilan bog'liq bo'lsa, strategik kompetensiya muloqot jarayonida yuzaga keladigan qiyinchiliklarni yengib o'tish usullarini o'z ichiga oladi. Til kompetensiyasini rivojlantirishda an'anaviy ta'lim usullari bilan bir qatorda zamonaviy texnologiyalar ham muhim rol o'ynamoqda. Ayniqsa, sun'iy intellekt asosidagi tizimlar bu jarayonni yangi bosqichga olib chiqmoqda.

Sun'iy intellekt va uning ta'limdagi o'rni. Sun'iy intellekt (AI) — bu inson aqliy faoliyatini modellashtiruvchi va ma'lumotlarni tahlil qilish, o'rganish hamda qaror qabul qilish imkoniyatiga ega bo'lgan texnologiyalar majmuidir. Bugungi kunda AI nafaqat sanoat yoki texnik sohalarda, balki ta'lim tizimida ham keng qo'llanilmoqda. AI asosidagi ta'lim tizimlarining eng muhim xususiyati — individuallashtirilgan yondashuvdir. Ya'ni, har bir o'quvchining bilim darajasi, tezligi va ehtiyojiga moslashtirilgan o'quv materiallari taqdim etiladi. Bu esa an'anaviy “bir xil metod hammaga” yondashuvidan tubdan farq qiladi. Yo'ldoshev J.G. va Usmonov S.A. fikricha, “zamonaviy pedagogik texnologiyalar ta'lim jarayonini individuallashtirishga xizmat qiladi” (Yo'ldoshev & Usmonov, 2014).

Bundan tashqari, sun'iy intellekt o'quvchilarning xatolarini avtomatik tahlil qiladi va real vaqt rejimida ularga tuzatishlar beradi. Bu jarayon o'quvchini mustaqil fikrlashga va tezroq o'z ustida ishlashga undaydi. Natijada o'rganish samaradorligi sezilarli darajada oshadi. Bu jihatdan AI aynan moslashuvchan ta'limni ta'minlaydi. Holmes et al. (2019) ga ko'ra, AI tizimlari o'quvchilarning bilim darajasini tahlil qilib, ularga mos topshiriqlarni taqdim etadi.

Sun'iy intellekt yordamida til o'rganishning zamonaviy usullari.. Chatbotlar va virtual suhbat tizimlari. Sun'iy intellekt asosidagi chatbotlar til o'rganishda eng samarali vositalardan biri hisoblanadi. Ular o'quvchi bilan doimiy muloqot qilib, real hayotga yaqin suhbat muhitini yaratadi. Bu esa ayniqsa og'zaki nutq (speaking) ko'nikmasini rivojlantirishda juda muhimdir. Chatbotlar o'quvchining savollariga javob beradi, uning yozgan matnini tahlil qiladi va grammatik xatolarni ko'rsatadi. Shu orqali foydalanuvchi o'z xatolarini tezda anglab, ularni tuzatish imkoniga ega bo'ladi.

Mobil ilovalar orqali o'rganish. Hozirgi kunda til o'rganish uchun ko'plab mobil ilovalar mavjud bo'lib, ular sun'iy intellekt algoritmlariga asoslangan. Masalan, Duolingo kabi ilovalar foydalanuvchining darajasini aniqlab, mos topshiriqlar beradi. Bu esa o'rganish samaradorligini oshiradi (Vesselinov & Grego, 2012). Bunday ilovalar o'quvchini muntazam shug'ullanishga undaydi va o'rganish jarayonini qiziqarli qiladi. Ayniqsa, kundalik qisqa mashqlar orqali tilni doimiy ravishda mustahkamlash imkoniyati yaratiladi.

Yozma va og'zaki nutqni rivojlantirish. Sun'iy intellekt yozma nutqni rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. AI asosidagi grammatik tekshiruv tizimlari matndagi xatolarni aniqlab, ularni to'g'rilash bo'yicha tavsiyalar beradi. Bu esa o'quvchining yozish savodxonligini oshiradi. Shuningdek, talaffuzni tahlil qiluvchi tizimlar orqali foydalanuvchi o'z nutqini tinglab, xatolarini aniqlashi mumkin. Bu jarayon talaffuzni to'g'rilash va nutq ravonligini oshirishga yordam beradi.

4. Sun'iy intellektning afzalliklar va kamchiliklar. Sun'iy intellekt asosida til o'rganishning bir qator afzalliklari mavjud. Birinchidan, u o'quv jarayonini individuallashtiradi va har bir foydalanuvchiga mos yondashuv taklif etadi. Ikkinchidan, tezkor feedback orqali xatolarni darhol tuzatish imkonini beradi. Uchinchidan, o'rganish

jarayonini qiziqarli va interaktiv qiladi. Biroq ayrim cheklovlar ham mavjud. Masalan, texnologiyaga haddan tashqari bog'lanib qolish, inson bilan real muloqotning kamayishi va ba'zi hollarda noto'g'ri avtomatik tavsiyalar berilishi mumkin. Shu sababli AI texnologiyalarini an'anaviy o'qitish usullari bilan uyg'unlashtirish muhimdir.

Holmes et al. (2019) AI ta'limni samarali qilishi bilan birga ehtiyotkorlik bilan qo'llanishi kerakligini ta'kidlaydi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'lim tizimiga integratsiyasi til kompetensiyasini rivojlantirish jarayonida muhim metodologik va amaliy ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy AI asosidagi tizimlar o'quv jarayonini individuallashtirish, adaptiv ta'lim muhitini yaratish hamda real vaqt rejimida teskari aloqa (feedback) berish orqali til o'rganish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt vositalari — chatbotlar, mobil ilovalar, avtomatik tarjima va grammatikani tahlil qiluvchi dasturlar — til kompetensiyasining asosiy tarkibiy qismlari bo'lgan lingvistik, sotsiolingvistik, diskurs va strategik ko'nikmalarning shakllanishida sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu esa o'quvchilarning mustaqil ta'lim olish qobiliyatini rivojlantirish bilan birga, ularning kommunikativ kompetensiyasini ham mustahkamlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Azizxo'jaev N.N. (2010). Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat.
2. Yo'ldoshev J.G., Usmonov S.A. (2014). Pedagogik texnologiya asoslari.
3. Begmatov E. (2008). Til va nutq madaniyati.
4. Holmes W., Bialik M., Fadel C. (2019). Artificial Intelligence in Education.
5. Richards J.C. (2006). Communicative Language Teaching Today.
6. Vesselinov R., Grego J. (2012). Duolingo effectiveness study.